

УДК: 378:37.3.011.3-051]:376-056

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-10-11>**Микола Олександрович Пічкур,***кандидат педагогічних наук, професор кафедри образотворчого мистецтва,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
вул. Садова, 28-А, м. Умань, Україна,***Ірина Іванівна Демченко,***доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної освіти,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
вул. Садова, 28-А, м. Умань, Україна,***Володимир Трохимович Сулим,***кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжкультурної комунікації та перекладу,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна*

ФАХОВО-ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ ВИМІР СТАНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Авторами аргументовано необхідність проведення емпіричного дослідження фахово-ідентифікаційного виміру стану готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти. Визначено показники доцільності вибору інклюзивно-педагогічного фаху, адекватності ототожнення зі взірцем фахівця з інклюзії, самовідданості служінню ідеалам інклюзивної освіти, що стосуються фахово-ідентифікаційного виміру готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти. На цій основі розроблено методичний інструментарій (тести, анкети), за яким проведено психолого-педагогічну діагностику. Це уможливило диференціацію стану (ідеального, задовільного, незадовільного) готовності до роботи в умовах інклюзивної освіти студентів-випускників педагогічних спеціальностей освітнього ступеня «бакалавр», що відкриває перспективу для вдосконалення змісту форм і методів професійної підготовки майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей закладів вищої освіти з урахуванням реалій упровадження інклюзії в систему освіти України.

Ключові слова: фахова ідентифікація, стан готовності, майбутній педагог, інклюзивна освіта, психолого-педагогічна діагностика.

Вступ

Сучасна національна освіта перебуває в епіцентрі абсолютно нової системи координат. З одного боку, це «освіта для всіх» (формула ЮНЕСКО), а з іншого – зміна традиційної парадигми освіти «на все життя» інноваційною парадигмою неперервної освіти «протягом усього життя» (формула Ради Європи) як основних компонентів світової соціальної моделі. Цей виклик означає назрілу потребу розвитку інклюзивної загальної освіти, що втілює ідею доступності та якості шляхом надання освітніх послуг відповідно до потреб і можливостей усіх дітей. Зміна підходів до навчання і виховання всіх категорій дітей висуває нові вимоги до професійної діяльності педагога, розширення його функцій [5, с. 105].

Реалії сучасної системи освіти вимагають наповнення інноваційним змістом місії діяльності педагога інклюзивної школи, мета якої – повноцінне залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчального процесу [1, с. 65]. В її досягненні провідна роль належить результативності професійної діяльності педагога щодо створення і постійного вдосконалення корекційно-розвивального середовища. Щоб виконати її сповна, він має бути покликаним до обраного фаху. На користь цього свідчить відомий усім афоризм українського філософа Г. Сковороди про споріднену працю: «Роби те, до чого народжений». Ці слова актуальні й донині, адже, як

зазначає сучасний вітчизняний філософ А. Камінський, для того, щоб бути щасливою, людина повинна пізнати, для чого вона народжена, збагнути свої здібності та обрати той вид трудової діяльності, де вона могла б найповніше проявити свої природні задатки і задовольнити свої духовні й тілесні потреби [6, с. 70-73]. У цьому контексті варто проголосити думку відомого німецького філософа й соціолога М. Вебера про те, що професійна діяльність «за покликанням» перетворює повсякденну та рутинну діяльність на глибокі почуття потреб, тим самим професійна успішність стає самоціллю, одним з основних джерел досягнення високого фахового статусу, що є цінністю в аспекті самореалізації [3, с. 270].

Отже, ідеться про фахово-ідентифікаційний вимір готовності педагога до роботи в умовах інклюзивної освіти, що ґрунтується на таких категоріях, як покликання, місія, що зумовлюють ціннісні орієнтації, мотивацію й стратегію подолання труднощів на шляху до досягнення вершин професіоналізму. У теоретичному і практичному аспектах це становить проблему, у полі зору якої мають перебувати інтенції сучасних науковців з опорою на досягнення результативності емпіричних досліджень.

Мета статті – розкрити результати психолого-педагогічної діагностики фахово-ідентифікаційного виміру стану готовності студентів педагогічних спеціальностей університетів до роботи в умовах інклюзивної освіти.

Завдання: визначити показники фахово-ідентифікаційного виміру готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти, на цій основі розробити методичний інструментарій, за яким провести психолого-педагогічну діагностику для диференціації її стану в студентів-випускників педагогічних спеціальностей університетів освітнього ступеня «бакалавр».

Методи дослідження

Чинниками, що підсилюють мотивацію педагога до роботи в умовах інклюзивної освіти, можна визнати ототожнення власної індивідуальності з еталоном фахівця, вияв спроможності до трудової діяльності для підвищення самоповаги і потенціалу кар'єри можливого «професійному Я» (тобто яким він бачить себе в майбутньому). За М. Шаміром, це належить площині мотивів «розвитку» в царині самовираження, самоствердження й самореалізації [9]. Окрім того, фах педагога відрізняється від інших професій своєю прихильністю до «ідеалу служіння» [7], «колективної орієнтованості» [8], «служіння громадськості» [10].

Апріорно, що майбутній педагог повинен правильно зробити свій вибір, тобто врахувати те, що, незважаючи на складність роботи в умовах інклюзивної освіти, він має отримувати задоволення від праці завдяки її одухотворенню радіщами і творчістю й саме цим забезпечити динаміку професійного зростання. Тому йому слід скористатися алгоритмом прийняття оптимального рішення: «хочу» (з'ясувати відповідність інтересів, нахилів, мотивів, планів, професійних намірів щодо діяльності в умовах інклюзивної освіти) – «можу» (визначити наявність психофізичних якостей, нахилів, здібностей, обдарованості, таланту щодо діяльності в умовах інклюзивної освіти) – «треба» (врахувати нагальність потреби суспільства в упровадженні й розвитку системи інклюзивної освіти, усвідомити свою роль в її задоволенні) [5, с. 249]. Саме це можна позначити показником доцільності вибору інклюзивно-педагогічного фаху.

Майбутній педагог також має зафіксувати співвідношення реалізму чи фантазійності, динамізму або статичності (застиглості) свого професійного образу «Я» з ідеальним взірцем педагога, який працює в умовах інклюзивної освіти. Для цього потрібно принаймні ознайомитися з кваліфікаційними вимогами до вчителя відповідної спеціалізації, функціями його професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти та спрогнозувати свої можливості в досягненні того еталону фахівця, який повинен бути реалізований у процесі професійної підготовки [5, с. 249]. Згідно з цим, є підстави виокремити параметр адекватності ототожнення майбутнім педагогом себе зі взірцем фахівця з інклюзії.

Справжній педагог має бути здатним до підпорядкування своїх інтересів та жертви ними заради досягнення цілей залучення дітей із особливими освітніми потребами до загальноосвітнього процесу та результативності їхнього навчання, виховання й розвитку. У цьому контексті він повинен відчувати свою приналежність до такого «служителя» в спосіб ідентифікації з умовами

інклюзивного освітнього середовища, уподібнення з образом педагога, який безкорисливо й добровільно допомагає дітям. Звісно, це зумовлює відповідну мотивацію та аксіологію особистості [5, с. 249]. Відтак, це доцільно позначити параметром самовідданості служінню ідеалам інклюзивної освіти.

Окреслені вище позиції дають підстави для оцінки готовності майбутнього педагога до роботи в умовах інклюзивної освіти за фахово-ідентифікаційним критерієм, що конкретизується показниками вибору інклюзивно-педагогічного фаху, адекватності ототожнення зі взірцем фахівця з інклюзії, самовідданості служінню ідеалам інклюзивної освіти. Їх покладено в основу для розроблення інструментарію психолого-педагогічної діагностики досліджуваної якості в студентів-випускників денної і заочної форм навчання освітнього ступеня «бакалавр» факультету мистецтв, факультету дошкільної та спеціальної освіти і факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Обсяг вибірки становив 380 осіб.

Згідно з експериментальною програмою, було проведено кілька процедур. Перша з них – тестування з метою діагностики доцільності вибору майбутніми педагогами інклюзивно-педагогічного фаху. Студенти відповіли на таке запитання: Що Ви не врахували при виборі фаху педагога? Їм надано спеціальний аркуш із відповідними твердженнями, поряд із якими слід було поставити оцінку (від 0 до 3 балів). Шкала оцінок: 0 – не враховано зовсім; 2 – враховано частково; 3 – враховано сповна. Інтерпретація результатів тестування така: якщо студентом набрано від 0 до 15 балів, то доцільність вибору ним інклюзивно-педагогічного фаху сумнівна; від 15 до 30 – вмотивована; від 30 до 45 – переконлива [4, с. 44-45].

Для подальшої діагностики досліджуваної якості в студентів за показником адекватності ототожнення їх зі взірцем фахівця з інклюзії у формі анкетування використано адаптовану методику самооцінки В. Білан [2, с. 262], що містила такі дії: усвідомлене й аргументоване визначення істотних ознак еталону фахівця з інклюзії; пошук відмінностей (не менше трьох) реального суб'єкта з ідеальним взірцем; формулювання завдань саморозвитку на основі уявлень про зону найближчого розвитку. Майбутнім педагогам запропоновано відповідати на такі запитання і завдання:

Як Ви вважаєте, якого педагога слід вважати взірцем фахівця інклюзивної освіти? Виокреміть, будь ласка, мінімум три провідних його професійно-особистісних якості.

Чи можете Ви з упевненістю сказати про себе, що цілком відповідаєте еталону фахівця з інклюзивної освіти? Якщо ні, то уточніть, чим саме Ви відрізняєтеся від нього.

Що потрібно зробити для досягнення ідеального образу фахівця з інклюзивної освіти?

Визначення рівня самооцінки відбулося за відповідними показниками, що містяться в табл. 1.

Таблиця 1.

Показники розподілу студентів за рівнями самооцінки адекватності ототожнення себе з еталоном фахівця інклюзивної освіти

Показники	Рівні адекватності		
	Високий 1 бал	Середній 2 бали	Низький 3 бали
Адекватність виокремлення якостей еталону	Названо три і більше істотних ознаки	Названо дві істотних ознаки	Названо лише одну ознаку
Адекватність визначення відмінностей «Я» від еталону	Подано розгорнуту характеристику	Визначено дві відмінності	Визначено лише одну відмінність
Адекватність завдань саморозвитку	Сформульовано чітку програму	Вказано деякі вектори	Немає чіткої відповіді

Щоб визначити, наскільки студенти здатні самовіддано служити ідеалам інклюзивної освіти, за авторською методикою було проведено тестування [4, с. 46-49]. Тести містили десять запитань і по три варіанти відповідей на них. Наприклад:

Наскільки Ви самодостатні у справі гармонійного розвитку обдарованих, неповносправних дітей та учнів з психофізичними вадами? Маю власну інклюзивно-педагогічну позицію і в роботі буду намагатися:

- а) нічим не відрізнитися від своїх колег;
- б) раціонально впливати на особистість кожної дитини;
- в) намагатися цілком присвятити себе улюбленій справі навчання, виховання і корекції розвитку кожної дитини.

Інтерпретація результатів тестування: якщо студент обрав найбільше варіантів відповіді на запитання «а», то його служіння ідеалам інклюзивної освіти – рутинне; більша кількість варіантів «б» – прагматичне; переважають варіанти «в» – самовіддане.

Результати дослідження

За результатами діагностичної процедури щодо доцільності вибору майбутніми педагогами інклюзивно-педагогічного фаху, найменшої вагомості студенти надали тому, що необхідно буде: опанувати інклюзивно-освітні технології, які потребують не лише педагогічних, але й корекційних умінь і навичок; ставитися з повагою і любов'ю до дітей, які мають психофізичні вади; ретельніше, ніж будь-коли, готуватися до кожного заняття в інклюзивній школі; учитися впродовж усього життя.

Дещо більшої значущості, за оцінкою студентів, набули такі факти, що в майбутній інклюзивно-освітній діяльності доведеться: виконувати розширений спектр професійних функцій; постійно вивчати і переймати передовий досвід інклюзивної освіти; одночасно навчати і виховувати обдарованих, відсталих та неповносправних дітей; бути дуже відповідальним за гармонійний розвиток кожного учня; успішно вирішувати дуже складні психолого-педагогічні ситуації у взаєминах з учнями та їх батьками; ризикувати вла-

сним психофізичним здоров'ям заради успіху інклюзивного навчання.

Найбільшої вагомості студенти надали тому, що потрібно буде долати труднощі, пов'язані зі створенням умов інклюзивної освіти; активно співпрацювати з дефектологами, медиками, психологами, батьками школярів; сповна реалізувати свій творчий потенціал; бути надзвичайно толерантним педагогом; постійно дбати про естетичне та ергономічне середовище навчання, виховання і корекції розвитку школярів.

За результатами здобутої інформації студентів кількісно розподілено за низьким (майже 22%), середнім (близько 40%) і високим (понад 38%) рівнями показника доцільності вибору інклюзивно-педагогічного фаху.

Відповідно до результатів діагностичної процедури, що стосувалася показника адекватності ототожнення студентів зі взірцем фахівця з інклюзії, визначено зразки типових відповідей на запитання анкети.

«Ідеальний педагог інклюзивної освіти – це професіонал, який зданий на креативному рівні допомогти дитині гармонійно розвиватися, любить свою справу й дітей, володіє методичним арсеналом інклюзивної педагогіки і психології».

«Еталоном досконалості є той учитель, який володіє високим рівнем інклюзивної компетентності, завжди толерантний і готовий надати будь-яку допомогу дітям».

«Взірцем є такий педагог-професіонал, який відповідально ставиться до діяльності в умовах інклюзивної освіти, здатний зацікавити й захопити дітей навчальною і творчою діяльністю, полюбити їх усім серцем».

Результатом завершальної діагностичної процедури щодо визначення міри здатності майбутніх педагогів самовіддано служити ідеалам інклюзивної освіти стали такі емпіричні дані: рутинне служіння ідеалу властиве майже 5% студентів; прагматичне – понад 37%; і самовіддане – у межах 58%.

Зведені статистичні дані результатів проведення окреслених діагностичних процедур містяться в таблиці 2.

Таблиця 2.

Кількісний розподіл студентів (у %) за станом готовності до роботи в умовах інклюзивної освіти згідно з показниками її фахово-ідентифікаційного виміру

Показники	Рівні					
	Незадовільний		Задовільний		Ідеальний	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Доцільність вибору інклюзивно-педагогічного фаху	21,9	21,1	39,7	38,9	38,4	40,0
Адекватність ототожнення зі взірцем фахівця з інклюзії	37,2	37,9	41,9	42,0	20,9	20,1
Самовідданість служінню ідеалам інклюзивної освіти	4,8	5,2	37,3	37,1	57,9	57,7
Середнє значення	21,3	21,4	39,6	39,3	39,1	39,3

Із таблиці 2 видно, що за зведеними даними незадовільний стан готовності до роботи в умовах інклюзивної освіти за показниками її фахово-ідентифікаційного виміру продемонстрували понад 21%; задовільний та ідеальний – 39% студентів експериментальної й контрольної груп. При цьому слід зазначити, що незадовільний стан спостерігається за параметром адекватності ототожнення зі взірцем фахівця з інклюзії (у межах 37% студентів). Натомість ідеальний стан самовідданості служити ідеалам інклюзивної освіти властивий майже 58% майбутніх педагогів.

Висновки

Визначено показники фахово-ідентифікаційного виміру готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти: доцільність вибору інклюзивно-педагогічного фаху; адекватність ототожнення зі взірцем фахівця з інклюзії; самовідданість служінню ідеалам інклюзивної освіти. Окреслені параметри покладено в основу розроблення відповідного діагностичного інструментарію (тести, анкети) для диференціації стану її сформованості (ідеальний, задовільний, незадовільний) у студентів-випускників педагогічних спеціальностей університетів освітнього ступеня «бакалавр». Цими методичними матеріалами можуть скористатися викладачі фахових дисциплін закладів вищої освіти для моніторингу якості професійної підготовки майбутніх педагогів.

Установлено, що, згідно із фахово-ідентифікаційним виміром, майбутні педагоги з ідеальним станом готовності до роботи в умовах інклюзивної освіти переконаливо-доцільно обрали інклюзивно-педагогічний фах, адекватно ототожнюють себе з еталоном фахівця інклюзивної освіти, здатні до самовідданого служіння її ідеалам. Студенти із задовільним станом вмотивовано-доцільно обрали інклюзивно-педагогічний фах, недостатньо адекватно ототожнюють себе з еталоном фахівця інклюзивної освіти, здатні до прагматичного служіння її ідеалам. Незадовільний стан властивий студентам, які хибно обрали інклюзивно-педагогічний фах, неадекватно ототожнюють себе з еталоном фахівця інклюзивної освіти, здатні до рутинного служіння її ідеалам.

Отже, ідеальний і задовільний стан готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти за показниками фахово-ідентифікаційного виміру властивий 39% студентів; незадовільний – понад 21%. Цей факт спонукає до активного пошуку адекватних методів і засобів спрямування майбутніх педагогів на активну інтеріоризацію, інтерналізацію й ідентифікацію цінностей інклюзивної освіти та поглиблення їхнього інтересу до роботи в її умовах.

Перспектива подальшого дослідження полягає в розробленні й упровадженні такої моделі педагогічної системи підготовки майбутнього педагога до роботи в умовах інклюзивної освіти, яка б містила мотиваційно-ціннісний етап освітнього процесу та реалізацію в його перебігу педагогічної умови щодо спрямування змісту фахових дисциплін на засвоєння студентами аксіології інклюзивного навчання.

Перспектива подальшого дослідження полягає в розробленні й упровадженні такої моделі педагогічної системи підготовки майбутнього педагога до роботи в умовах інклюзивної освіти, яка б містила мотиваційно-ціннісний етап освітнього процесу та реалізацію в його перебігу педагогічної умови щодо спрямування змісту фахових дисциплін на засвоєння студентами аксіології інклюзивного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойчук Ю. Д. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я : моногр. / Ю. Д. Бойчук, О. С. Бородіна, О. М. Микитюк. – Х. : Іванченко, 2015. – 140 с.
2. Бутенко В. Г. Формування естетичного ставлення до корекційно-педагогічної праці : моногр. / В. Г. Бутенко, В. А. Білан. – Херсон : Гринь Д. С., 2014. – 271 с.
3. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер ; пер. с нем. – М. : Прогресс, 1990. – 804 с.
4. Демченко І. І. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти : структура та діагностика : навч.-метод. посібн. / Ірина Іванівна Демченко [Електронний ресурс]. – Умань: Видавець

«Сочінський М. М.», 2014. – 160 с. – Режим доступу : <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream>.

5. Демченко І. І. Підготовка вчителя до роботи в інклюзивній початковій школі : моногр. / Ірина Іванівна Демченко. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – 501 с.

6. Камінський А. Г. Філософія і естетика : наукові та публіцистичні статті. Педагогічний портрет. Поезія / А. Г. Камінський. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 126 с.

7. Goode W. J. Community Within a Community : The Professions / W. J. Goode // American Sociological Review. – 1957. – № 22. – Р. 198-123.

8. Parsons T. The Social System / T. Parsons. – New York : The Free Press, 1951. – 489 p.

9. Schamir B. Meaning, self and motivation in organization / B. Schamir // *Organization Studies*. – 1991. – Vol. 12. – № 3. – P. 405-424.

10. Tawney R. H. *The Acquisitive Society* / R. H. Tawney. – New York : Harvest Books, 1946. – 96 p.

REFERENCES

1. Boichuk, Yu. D., Borodina, O. S., Mykytiuk, O. M. (2015). *Inklyuzyivna kompetentnist maibutnoho vchytelia osnov zdorovia: monohr. [Inclusive competence of future healthcare teacher: monograph]*. Kharkiv: Ivanchenko [in Ukrainian].

2. Butenko, V. H., Bilan, V. A. (2014). *Formuvannia estetychnoho stavlennia do korektsiino-pedahohichnoi pratsi: monohr. [Forming aesthetic attitude towards correctional pedagogical work: monograph]*. Kherson : Hrin D. S. [in Ukrainian].

3. Veber, M. (1990). *Izbrannye proizvedeniya [Selected works]*. Moscow: Prohress [in Russian].

4. Demchenko, I. I. (2014). *Hotovnist uchytelia pochatkovykh klasiv do roboty v umovakh inklyuzyvnoi osvity: struktura ta diahnozyka: navch.-metod. posibn. [Primary teachers' readiness for work in terms of inclusive education: structure and diagnostics: study guide]*. Uman: Vydavets «Sochinskyi M. M.». Retrieved from: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream>. [in Ukrainian].

5. Demchenko, I. I. (2015). *Pidhotovka vchytelia do roboty v inklyuzyvni pochatkovii shkoli: monohr. [Training students to work for inclusive primary school: monograph]*. Uman : FOP Zhovtyi O. O. [in Ukrainian].

6. Kaminskyi, A. H. (2001). *Filosofii i estetyka : naukovi ta publitsystychni statii. Pedahohichniy portret. Poeziia [Philosophy and aesthetics: papers. Pedagogical image. Poetry]*. Ternopil : Ekonomichna dumka, [in Ukrainian].

7. Goode, W. J. (1957). Community Within a Community: The Professions. *American Sociological Review*, 22, 198-123 [in English].

8. Parsons, T. (1951). *The Social System*. New York: The Free Press [in English].

9. Schamir, B. (1991). Meaning, self and motivation in organization. *Organization Studies*, 3, 405-424 [in English].

10. Tawney, R. H. (1946). *The Acquisitive Society*. New York: Harvest Books [in English].

Mykola Pichkur,

PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), professor, Department of Arts, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 28-a, Sadova Str., Uman, Ukraine,

Iryna Demchenko,

Doctor of Pedagogy, professor, Department of Special Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 28-a, Sadova Str., Uman, Ukraine,

Volodymyr Sulym,

PhD (Candidate of Philological Sciences), associate professor, Department of Intercultural Communication and Translation, Ivan Franko National University of Lviv, 1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine

SPECIALTY-IDENTIFICATION ASPECT OF ASSESSING FUTURE TEACHERS' SKILLS OF WORKING IN TERMS OF INCLUSIVE EDUCATION

The paper aims to reveal the results of psycho-pedagogical assessment of the profession-identification aspect of readiness of students of the pedagogical specialties for work in the field of inclusive education. The specialty-identification criterion is specified by indicators of the choice of inclusive pedagogical specialty, the adequacy of self-identification with the ideal expert in the field of inclusive education. They are the basis for the development of tools for psychological and pedagogical assessment of the investigated quality. The experiment involved 380 Bachelor-degree students studying at the Faculty of Arts, Faculty of Pre-School and Special Education and the Faculty of Primary Education of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University. According to the experimental program, several procedures were applied. The first one is testing with the purpose of evaluating the expediency of choosing inclusive pedagogical specialty by the respondents. Further investigation involved evaluation of the indicator of adequacy of their self-identification with an ideal expert in the field of inclusion in the form of a questionnaire using an adapted method of self-assessment by V. Bilan. It has been found that the ideal and satisfactory levels of future teachers' readiness for work in the field of inclusive education is characteristic of 39% of the respondents; the unsatisfactory level is peculiar for more than 21%. This fact shows the need for active search for adequate methods and means of focusing students on active internalization, internalization and identification of the values of inclusive education and deepening their interest in working in this field.

Keywords: specialty identification, skills, future teachers, inclusive education, psycho-pedagogical activities.

Submitted on August, 23, 2017